

3. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji // ISAP : сайт. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19900300179> (дата звернення: 22.10.2017).

4. Poland: new surveillance law a major blow to human rights : Amnesty International public statement : AI Index: EUR 37/3357/2016, 29 January 2016 // Amnesty International : сайт орг. URL: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/3357/2016/en/> (дата звернення: 22.10.2017).

5. Правовая система Нидерландов / отв. ред. В. В. Бойцова, Л. В. Бойцова. М. : Зерцало, 1998. 432 с.

Одержано 31.10.2017

УДК 343.131+343.132

Володимир Вікторович ВАРАВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

в.о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін

Університету митної справи та фінансів

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДЕТЕКТИВІВ У КРИМІНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ

На початку 2017 року Консультативна місія Європейського Союзу (КМЕС) в Україні та Національна поліція України розпочали спільний пілотний проект на базі Бориспільського відділу поліції, який об'єднав функції оперативників та слідчих під єдине підпорядкування. З 1 червня поточного року у восьми регіонах країни започатковано проект «Поліцейські детективи», де близько 90 % особового складу підрозділів кримінальної поліції переведені в статус слідчих.

Даний експеримент було запроваджено для того, щоб знайти оптимальний баланс між інститутом слідчих та інститутом детективів [1]. Адже організаційне відокремлення оперативної роботи від слідства призводить до того, що слідчий достеменно не володіє даними про методи, завдяки яким працівник оперативного підрозділу отримує інформацію під час оперативної розробки осіб у оперативно-розшукових справах до початку кримінального провадження. Виконання ж письмових доручень слідчого у кримінальному провадженні часто закінчуються формальною відпискою працівника оперативного підрозділу. Тобто, констатується відсутність його зацікавленості у використанні всього спектру законних методів пошукової роботи, адже завдання працівника оперативного підрозділу обмежені необхідністю звітувати про кінцевий результат виконання доручення слідчого, прокурора. Створені бар'єри для реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення [2].

Організаційне розмежування функцій слідчого та оперативного працівника по різних структурах негативно впливає на результативність їхньої співпраці у кримінальному провадженні.

Вимогою часу також є радикальне спрощення системи взаємодії на етапі прийняття та початкової перевірки заяв і повідомлень про злочини і на стадії досудового розслідування.

Сучасні вітчизняні та зарубіжні концепції розвитку правоохоронної системи дозволяють сформулювати перспективний комплекс заходів щодо модернізації структури і компетенції кримінальної поліції:

1. Організаційне об'єднання слідчих та оперативних підрозділів.
2. Деформалізація у нормах КПК досудового розслідування та його трансформація до статусу, відомого як «поліцейське розслідування».

3. Ліквідація окремої процесуальної постаті слідчого та загальний перехід до універсального функціонального місця детектива.

Нівелювання відмінностей між слідчою роботою та оперативно-розшуковою діяльністю повинно створювати у всіх суб'єктів досудового розслідування належну мотивацію до досягнення його мети та завдань у стислі терміни, уникаючи порушень кримінального процесуального законодавства. Паралельне впровадження нових систем оцінки унеможливить приховування процедурних помилок під час притягнення особи до кримінальної відповідальності, а удосконалення зовнішнього (прокурорського) нагляду за законністю у діяльності органу досудового розслідування разом з посиленням відповідальності детектива, створить для нього додаткові мотиви щодо контролю за додержанням законності й під час оперативної розробки фігурантів в межах оперативно-розшукових справ.

У контексті деформалізації досудового розслідування та змін у компетенції прокурора варто зазначити, що поступове визнання доказів, одержаних стороною захисту належними та допустимими, поступово змусять суди пом'якшити вимоги до формальної складової доказів, що надаються стороною обвинувачення і водночас посилити вимоги до їх фактичної якості, можливості витримати зіткнення з доказами сторони захисту.

Це може стати запорукою зміцнення гарантій прав як підозрюваних, так і потерпілих в умовах змагального кримінального процесу і, водночас, деформалізувати досудове розслідування з переходом до ефективної моделі його організації шляхом розподілу функцій «поліцейського розслідування» та прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність.

Часткова деформалізація процесу досудового розслідування також необхідна для посилення відповідальності сучасного слідчого, а

також майбутнього детектива за дії, що передують реєстрації виявленого або викритого кримінального правопорушення у ЄРДР.

Головним завданням детектива кримінальної поліції повинно стати з'ясування реальних обставин вининення кримінального правопорушення, пошук достатніх доказів, які надалі будуть розглядатись і оцінюватись судом, а не формальна легалізація інформації, здобутої на етапі оперативної розробки або дослідчої перевірки заяв і повідомлень шляхом продукування якнайбільшої кількості процесуальних документів, протоколів та призначення десятків різноманітних коштовних судових експертиз.

Також, суттєве скорочення обсягу кримінальної процесуальної документації та терміну досудового розслідування мають вирішити проблему надмірної звітності, що у свою чергу зменшить негативні наслідки застосування формально-кількісних критеріїв оцінки ефективності цієї діяльності.

Таким чином, функції слідчого та оперативного працівника у наслідок трансформації до статусу детектива, повинні вирізняти його від сучасного стану речей переважно розвідувально-аналітичним характером роботи, тісними взаємостосунками з прокурором, як процесуальним керівником, постановкою питань перед експертами та підготовкою матеріалів для проведення процесуальних дій, які потребують винесення ухвали слідчим суддею. За цих умов завдання детектива, як правонаступника слідчого та оперативного працівника, не повинні обмежуватись простим формуванням матеріалів кримінального провадження, які вичерпно висвітлюють всі обставини злочину. Обставини кримінального правопорушення остаточно з'ясовуються в суді за участю захисту та в умовах реальної змагальності сторін. Завданням детектива кримінальної поліції за цих умов переважно є підготовка належних аргументів прокурору для підтримання державного обвинувачення в суді.

Як зазначив з цього приводу В. П. Гмирко, «інститут «слідство» має стати винятковою доменею головного доказового провадження в суді, тому з кодексового лексикону треба вилучити аж так любі нашому серцю терміни «слідчий» та «особа, що здійснює дізнання», а на їх місце має прийти коротеньке й цілком зрозуміле в цілм світі поняття «поліція», а «організаційно-процесуальною формою діяльності поліції у кримінальних справах має стати інститут поліцейного дізнання, структурованого в рамках мінімальних законодавчих і урядових регуляцій на «вступне» та «завершу вальне» дізнання» [3].

Висновок. Питання реалізації концепції впровадження інституту детективів у кримінальній поліції в умовах сьогодення є актуальними та не дослідженими, тому мають наукову і практичну новизну.

Для їх вирішення необхідний певний перехідний період, оскільки остаточна модифікація до світових стандартів змагального кримінального процесу вимагає попереднього удосконалення норм вітчизняного кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства, а також перегляду стандартів доказування.

Насамперед, це потребує виключення підпункту «а» пункту 1 частини першої статті 38 КПК та внесення до її змісту окремого пункту «підрозділи детективів кримінальної та спеціальної поліції», а також до частини першої статті 41 КПК – вилучити «підрозділи органів Національної поліції» та додати «підрозділи детективів кримінальної та спеціальної поліції» [4].

Список бібліографічних посилань

1. У восьми регіонах України впроваджено пілотні проекти поліцейських детективів // Міністерство внутрішніх справ : офіц. сайт. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/8719_U_vosmi_regionah_Ukraini_vprovadzhenni_pilotni_proekti_policeyski_h_detektiviv__Sergiy_Knyazv_FOTO_.htm (дата звернення: 01.11.17).

2. Банчук О. А., Дмитрієва І. О., Саїдова З. М., Хавронюк М. І. Реалізація нового КПК України у 2013 році (моніторинговий звіт). Київ : ФОП Москаленко О. М., 2013. С. 7.

3. Гмирко В. П. Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація : монографія. Дніпропетровськ : Акад. митної служби України, 2010. С. 174–175.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 01.11.17).

Одержано 01.11.2017

УДК 343.28

Віктор Іванович ВАСИЛИНЧУК,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

Національної академії внутрішніх справ;

Дмитро Йосипович НИКИФОРЧУК,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Національної академії внутрішніх справ;

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Нами в процесі дослідження було проаналізовано ряд проблемних питань які перешкоджають успішній оперативно-розшуковій протидії злочинам і запропоновані шляхи їх удосконалення.